

nihil aliud significat, nisi: In te ipso, qui lux, et fons luminis es, videmus te lumen inaccessible et indeficibile. Nunc enim videmus Deum, sed in speculo creaturarum; in mente nostra, quæ est imago Dei, ratiocinando, et discurrendo ab operibus ad officii notitiam; denique in fide, non in specie: tunc autem videmus Deum in seipso, et ut dicit Apostolus I *Corinth.* xiii, «facie ad faciem;» et, ut loquitur B. Joannes I *Joan.* iii: «Videmus eum sicuti est,» non sicut in imagine representatur. Et quoniam, ut idem Joannes dicit I *Joan.* i: «Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ,» ideo recte dicitur, «in lumine tuo,» id est, in ipsa tua divinitate, quæ lux est, non in figuris et ænigmatibus, «videmus lumen,» id est te ipsum, «qui es lux vera,» quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,» *Joan.* i. Recte quoque theologi ex hoc loco colligunt lumen gloriæ, quod necessarium esse volunt ad Deum videndum. Nam Deus *luc.* quedam est, sed *inaccessibilis*, ut dicit B. Paulus I *Timoth.* vi; et ideo nisi mens elevetur, et confortetur quodam dono Dei, quod vocant lumen gloriæ, non potest ostentum figere in lucem illam increatam: proinde videmus quidem lumen, quod est ipse Deus, sed in lumine ipsius, id est, adjuvi lumine gloriæ, quod ipse donat illis, quos ad sui visionem dignatur admittere. Sed prior explicatio videtur magis literalis.

Lumen gloriæ necessarium ad videndum Deum.

Vers. 11. 11. PRÆTENDE MISERICORDIAM TUAM SCIENTIBUS TE: ET JUSTITIAM TUAM HIS, QUI RECTO SUNT CORDE.

Docet nunc Propheta magna ista bona, de quibus haec locus est, ad solos justos pertinere, quos paulo ante filios hominis appellavit, cum impijumentorum nomine vocasset. Utitur quidem Propheta forma loquendi imperativi modi, sed vim habet apud prophetas ea forma modi indicativi, ut sæpe diximus: «Prætende, inquit, misericordiam tuam scientibus te,» id est, extendende hanc magnam misericordiam tuam scientibus, id est, illis tantum, qui te cognoscunt notitia familiaritatis et amicitiae; qui tecum versantur, te invocant, qui audiunt te in præceptis tuis, et quos tu audis in precibus eorum: Quo modo loquendi dicitur in Evangelio, *Matth.* xxv: «Amen dico vobis, nescio vos.» «Et justitiam tuam his qui recto sunt corde,» id est, sive porrigere hanc misericordiam, quæ simul est corona justitiæ, his «qui recto sunt corde,» id est, justis et pijs, qui cor habent rectum et conforme rectitudini tue, et ideo placent illis omnia mandata tua et judicia tua. Idem enim petit Propheta more suo

diversis vocabulis: nam scientes Deum notitia amicitiae, ipsi sunt recti corde; et felicitas æterna, misericordia et justitia est: misericordia quidem, quia ex dono gratiæ facti sumus justis ex impijs, et amici ex inimicis, et recti corde ex distortis et obliquis, et operarij honorum operum, ex operarijs iniquitatis: sed tamen eadem felicitas est etiam corona justitiæ, et merces bonorum operum: nam, ut habetur in concilio Arausicano II, *Can.* xvi: Debetur merces operibus bonis, si fiant; sed misericordia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.

Vers. 12. 12. NON VENIAT MIHI PES SUPERBIE, ET MANUS PECCATORIS NON MOVEAT ME.

Sollicitus jam de se Propheta, ne a tanto bono forte excidat, precatur Deum pro dono perseverantiæ, ac præsertim contra vitium superbiæ, cui obnoxii sunt magni viri, qualis ipse erat. «Non veniat, inquit, mihi pes superbiæ,» id est, ne quæso sinas, ut mihi appropinquet pes superhorum, ne forte manus ipsorum moveat me verbo, vel exemplo, vel alia tentatione, et dejiciat de statu gratiæ in foveam peccati. Nominis superbi et peccatoris, cujus pedem et manum, id est, cujus accessum et potentiam timet, intelligitur præcipue diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ; et deinde etiam ministri et satellites ejus. Posset etiam cum S. Augustino ita exponi: «Non veniat mihi pes superbiæ,» id est, non contingat mihi, ut incipiam habere pedem superbiæ, id est affectum superbiæ; «et manus peccatoris non moveat me,» id est, et operatio peccatoris non inducat me ad consensum peccati, et sic vel ex meo vitio, vel ex tentatione aliorum dejiciat de statu meo, et cadam.

Vers. 13. 13. IBI CECIDERUNT QUI OPERANTUR INIQUITATEM: EXPULSI SUNT, NEC POTUERUNT STARE.

Reddit rationem cur tantopere timeat sibi superbiæ: quoniam, inquit, «ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem,» id est, a «superbiæ initium sumpsit omnis perditio,» ut ait Tobias cap. iv; nam et primus angelus eum sociis suis, et primus homo eum uxore sua, ob superbiæ ceciderunt, et per eos peccatum in mundum intravit. Et postea quam ceciderunt a justitia ad iniquitatem, expulsi sunt a Deo et loco felicitatis, et deieci in profundum miseriarum. Nam «Deus superbiis resistit, humilibus autem dat gratiam,» ut dicitur Apostoli, Petrus in *epist.* I, cap. v, et Jacobus cap. iv. «Nec potuerunt stare,» in loco illo felicitatis, in quo posuerat illos Deus, ut ad majora proveheret, si in bono perseverarent.

Omnis perditio a superbiæ initium sumpsit.

PSALMUS XXXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus ipsi David.*

1. Noli æmulari in malignantibus, neque laveris facientes iniquitatem.

2. Quoniam tanquam fœnum velociter arecent: et quemadmodum olera herbarum cito decident.

3. Spera in Domino, et fac bonitatem; et inhabita terram, et pascaris in divitiis ejus.

4. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet.

6. Et educa quasi lumen justitiam tuam, et judicium tuum tanquam meridiem.

7. Subditus esto Domino, et ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias.

8. Desine ab ira, et derelinque furem; noli æmulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignatur, exterminabuntur; sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.

10. Et adhuc pusillum, et non erit peccator; et quares locum ejus, et non invenies.

11. Mansueti autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

12. Observavit peccator justum, et stridebit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quod veniet dies ejus.

14. Gladium evaginaverunt peccatores; intendunt arcum suum:

Ut deiciant pauperem et inopem, ut trucident rectos corde.

15. Gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringatur.

16. Melius est modicum iusto, super divitias peccatorum multas.

17. Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem justos Dominus.

18. Novit Dominus dies immaculorum, et hæreditas eorum in æternum erit.

19. Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur:

20. Quia peccatores peribunt.

V. s. h. — *David.*

[*Aleph.*] Noli contendere cum malignis: neque æmuleris facientes iniquitatem.

Quoniam sicut herba velociter conterentur, et sicut olus viride marcescent.

[*Beth.*] Spera in Domino, et fac bonum; peregrinare [*h. habitare*] in terra, et pascere fide:

Et delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

[*Ghimel.*] Volve super Dominum [*h. Revela Domino*] viam tuam, et confide in eo, et ipse faciet.

Et educa sicut lumen justitiam tuam, et judicium tua [*h. judicium tuum*] sicut meridiem.

[*Daleth.*] Tace Domino; et expecta eum; noli contendere adversus eum, qui proficit in via sua, adversus virum, qui facit quæ cogitat.

[*He.*] Dimitte iram, et derelinque furem: noli contendere ut malefacias.

Quoniam qui malefaciunt, interibunt: expectantes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram.

[*Vav.*] Adhuc enim modicum, et non erit impius; et cogitabis de loco ejus, et non subsistet.

Miles autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

[*Zain.*] Cogitat impius de justo, et frendet adversus eum dentibus suis.

Dominus deridebit eum, quia vidit quoniam venit dies ejus.

[*Heth.*] Gladium evaginaverunt impij: tetenderunt arcum suum, et percutiant [*h. ut deiciant*] egenum et pauperem, et interficiant rectos in via.

Gladius eorum ingrediatur in cor eorum, et arcus eorum confringantur.

[*Teth.*] Melius est parum iusto, quam divitiæ impiorum.

Quia brachia impiorum confringentur, sublevat autem justos Dominus.

[*Iod.*] Novit Dominus dies immaculorum, et hæreditas eorum æterna [*h. in sæculum*] erit.

Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur.

[*Caph.*] Quia impij peribunt, et inimici Do-

imini vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.

21. Mutuabitur peccator, et non solvet; justus autem miseretur et tribuet.

22. Quia benedicentes ei hereditabunt terram; maledicentes autem ei disperibunt.

23. Apud Dominum gressus hominis dirigen- tur, et viam ejus volet.

24. Cum ceciderit, non collidetur, quia Domi- nus supponit manum suam.

25. Junior fui: etenim senui, et non vidi jus- tum derelictum, nec semen ejus quaerens panem.

26. Tota die miseretur et commodat, et semen illius in benedictione erit.

27. Declina a malo, et fac bonum: et inhabita in saeculum saeculi.

28. Quia Dominus amat judicium, et non dere- linquet sanctos suos: in aeternum conserva- buntur.

Injusti punientur, et semen impiorum peribit.

29. Justi autem hereditabunt terram, et in- habitabunt in saeculum saeculi super eam.

30. Os justi meditabitur sapientiam, et lin- gua ejus loquetur judicium.

31. Lex Dei ejus in corde ipsius, et non sup- plantabuntur gressus ejus.

32. Considerat peccator justum, et quaerit mortificare eum.

33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus; nec damnabit eum, cum judica- bitur illi.

34. Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut hereditate capias terram: cum perierint, peccatores videbis.

35. Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani.

36. Et transivi, et ecce non erat: et quasiivi eum, et non est inventus locus ejus.

37. Custodi innocentiam, et vide aequitatem: quoniam sunt reliquiae homini pacifico.

38. Injusti autem disperibunt simul: reliquiae impiorum interibunt.

39. Salus autem justorum a Domino, et protector eorum in tempore tribulationis.

40. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos; et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos: quia speraverunt in eo.

Argumentum.— Ne homines falsa improborum felicitate decepti, illos aemulari studeant virtute rejecta, docet hoc carmine, brevem et vanam illorum esse prosperitatem ac potentiam, contraque piorum hominum aeternam brevem,

mini gloriantes ut monocerotes: consumerentur, sicut fumus consumitur.

[*Lamed.*] Fœnus accipit impius, et non red- det: justus autem donat, et tribuit.

Quia qui benedicti fuerint ab eo, heredita- bunt terram; et qui maledicti, interibunt.

[*Mem.*] A Domino gressus viri firmantur, et viam ejus volet.

Cum ceciderit, non allidetur: quia Dominus sustentat manum ejus.

[*Nun.*] Puer fui, siquidem et senui, et non vidi justum derelictum, neque semen ejus quaerens panem.

Tota die donat et commodat, et semen ejus in benedictione.

[*Samech.*] Recede a malo, et fac bonum, et habita in sempiternum [*h. saeculum*].

Quia Dominus diligit judicium, et non dere- linquet sanctos [*h. misericordes*] suos.

In aeternum [*h. in saeculum*] custoditi sunt, et semen impiorum peribit [*al. perit*].

Justi hereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculum [*h. in aeternum*] super eam.

[*Ph.*] Os justi meditabitur sapientiam, et lin- gua ejus loquetur judicium.

Lex Dei ejus in corde ejus: non deficient gressus ejus.

[*Sade.*] Considerat impius justum, et quaerit, ut occidat eam.

Dominus non derelinquet eum in manu ejus, et non condemnavit eum cum judicabitur [*al. judicatur*].

[*Coph.*] Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut possideas terram; cum interibunt [*al. pereunt*] impii, videbis.

[*Res.*] Vidi impium robustum, et fortissi- mum, sicut indigenam virentem.

Et transivi, et ecce [*al. tac. ecce*] non erat: et quasiivi eum, et non est inventus.

[*Sin.*] Custodi simplicitatem, et vide rectum: quia erit in [*al. ad*] extremum viro pax.

Pravariatores autem interibunt pariter, et novissimum impiorum peribit.

[*Thav.*] Salus autem justorum a Domino: fortitudo eorum in tempore tribulationis.

Et auxiliabitur eis Dominus, et salvabit eos: eripiet eos ab impiis, et salvabit eos: quia spe- raverunt in eo.

plurimum pro felicitatem. Quam sententiam vates perpetua antithesi conditionis, eventuum, fortunae, exitus, morum et vite piorum et impiorum inculcat.

«Structura hujus Psalmi, ait Amyraldus, duo habet maxime memoranda. Prius est, quod nullus in eo fere odore a Davide observatus est, nulla partium coherentia, nisi quod una eademque res diversisque locutionibus et consi- derationibus variatur... Posterius, quod in initio versiculorum aliquam artem auctor observasse videtur. Nam, ut in nonnullis aliis, ordinem alphabeticum secutus est, nisi quod inter *K* et *Q*, exempli causa, et sic deinceps, ver- sum interseruit, cujus prima littera talis est, qualis calamum poetae nullo consilio subiat. Quocirca ne anxii simus in hoc carmine in quaerendis connexionibus versiculorum inter ipsos. Sunt enim certe quidem in Vet. Testamento nomina scripta, quorum partes inter se satis accurata methodo continentes et continuatae sunt, et quarum vultu commissuras, tanquam in corpore naturali, facile observare queas. At non minus certum est, esse item alia, in quibus sententiae, tanquam flores in fasciculum, congestae sunt, et quos commune vinculum ita continet atque coequet, ut non magis aliae ex aliis dependant, quam gemmae plures aut margaritae, quae eodem filo trajectae, monile unum efficiunt.»

Igitur strophe tot, quot litterae alphabeti, plerumque quatuor membrorum.

1. Davidis *carmen*.

Ne exardescas ob malos,
neque invideas prave agentibus.

2. Nam sicut gramen prope absceduntur,
et quasi herba viridis (propr. *viriditas herbae*) flaccescunt.

3. Confide Jovæ, et fac bonum;
incole terram, et sectare (propr. *pasce*) veritatem (recta et honesta).

4. Oblecta te in Jovæ (quod sit tuus patronus),
et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Devolve super Jovam viam tuam (res tuas);
et confide in eo, et is faciet *optata tua*.

6. Et educet ut lucem jus tuum,
et judicium tuum (causam tuam) ceu meridiem *splendescere faciet*.

7. Sile (confidens) Jovæ, et exspecta eum;
ne succenseas in eum (seu *de eo*), qui prospere expedit viam suam,
in virum facientem fraudes.

8. Remitte ab ira, et relinque excandescentiam,
ne succenseas (hoc effecturus) tantum ut malefacias.

9. Nam male facientes excinduntur;
at qui Jovam fuerint praestolati, illi terram hereditario possidebunt.

10. Et adhuc paulisper *exspecta*, et non erit improbus;
atque attendes ad locum ejus, et non erit ille.

11. At mansueti hereditario terram possidebunt,
et oblectabuntur multitudine pacis.

12. Mala meditatatur improbus justo,
et infrendet contra eum dentibus suis

13. Dominus ridet eum;
nam videt advenire diem ejus *exitialem*.

14. Gladium stringunt improbi,

- et calcant (tendunt) arcum,
ut prosternant afflictum et pauperem,
ut trucident rectos via.
15. Gladius eorum in cor ipsorum intrabit,
et arcus eorum confringentur.
16. Præstat paucillum *quod* justo est,
quam opes improborum multorum.
17. Nam brachia sceleratorum confringentur;
at sustentat justos Jova.
18. Novit (curat) Jova dies integrorum,
et hæreditas (possessio) eorum in perpetuum erit.
19. Non afficientur pudore tempore adverso,
et diebus famis saturabuntur.
20. Nam improbi peribunt,
et hostes Jovæ ut decus pratorum
evanescent, fumo evanescent.
21. Mutuatur improbus, nec solvit;
at justus miseretur et largitur.
22. Nam benedicti ejus (Jovæ) terram hæreditario possidebunt,
et maledicti ejus excinduntur *e terra*.
23. A Jova gressus viri *justi* stabilinuntur,
et via ejus delectatur.
24. Cum ceciderit, non prosternetur;
nam Jova sustentat manum ejus.
25. Puer fui, etiam senui,
nec vidi justum derelictum (a Deo),
aut semen ejus quærens panem.
26. *E contra* : quotidie *justus* miseretur et dat mutuum,
et semen ejus est benedictioni (benedictum).
27. Recede a malo, et fac bonum,
et habita (habitabis) perpetuo *patriam terram*.
28. Nam Jova amat judicium (jus),
nec derelinquet pios suos :
in sempiternum custodientur,
at semen improborum excindetur.
29. Justi hæreditario possidebunt terram,
et perpetuo eam habitabunt.
30. Os justus meditatur (eloquitur) sapientiam,
et lingua ejus loquitur judicium (justitiæ congrua).

31. Lex Dei sui in corde ejus,
non vacillat (a recta via) gressus ejus.
32. Insidiatur improbus justo,
et studet occidere eum.
33. Jova non relinquit eum in manu illius,
nec condemnat (condemnari sinit) eum, cum judicatur.
34. Exspecta Jovam, et observa viam ejus,
et sublevabit te ut possideas terram;
excidium improborum videbis.
35. Vidi improbum violentum (ferocientem),
et qui diffunderet se ut arbor indigena læte virens.
36. Et interii, et ecce non fuit;
et quæsivi eum, nec inventus est.
37. Custodi integritatem, et vide (*sequere*) *quod* rectum est :
quia posteritas est homini pacis.
38. At scelerati delentur una,
posteritas improborum excinditur.
39. Et salus justorum a Jova, *qui ipse*
propugnaculum est eorum tempore angustia.
40. Et adjuvat eos Jova, et liberat eos;
liberat eos ab improbis et servat eos,
quia confiderunt in eo.

NOTE.

Vers. 1. *Ne exardescas*, conspectis eorum rebus secundis. — Vers. 2. *Abscinduntur* : Alexandrinus retulit ad rad. לִּבְיָד . — Vers. 3. *Incole* : promissio est : cf. infra vers. 9 et 11. — Vers. 5. *Pro facie*, Maurer vertit *presentem se exhibebit*. — Vers. 14. *Stringunt*, propr. *aperiunt* gladium in vagina veluti *inclusum*. — Vers. 20. *Decus pratorum*, herba. Rosenmullerus, *pingue ovium*. Alexandrinus legit *higor heroum*, ut utrumque sit infinitivus. — Vers. 21. Sensus : impius ita egestate premitur, ut ne mutuum quidem et debitum restituere possit; pius vero omni honorum genere ita Deo favente abundabit, ut possit esse erga pauperes misericors, erga omnes liberalis. — Vers. 34. *Viam*, quam vult te ingredi. *Sublevabit te* prostratum et abjectum. — Vers. 35. *Diffunderet se*; alii, *mularet se*, velut athleta, ut suas vires exserat. *Indigena*, suo solo sita. — Vers. 37. Maurer vertit, *observa integrum... rectum*, scil. hominem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus, ipsi David.

In titulo nihil est novi. Continet autem hic Psalmus pharmacum saluberrimum ad curandos animos pusillorum, qui facile scandalizantur, cum vident in hoc mundo impios prosperari, et inde dubitare incipunt de providentia Dei, et animari ad imitanda opera impiorum. Non est in hoc Psalmo continuata quadam oratio, sed collectio

quam sententiarum, quasi aphorismorum, et ideo ut facilius memoria custodiretur, per alphabetum digestus est. Ita et primus quasi aphorismus continens duos versiculos incipit a prima littera, secundus a secunda, et sic de aliis. Quas litteras notabimus, ut appareat distinctio sententiarum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. *Alaph.* NOLI EMULARI IN MALIGNANTIBUS, NEQUE ZELAVERIS FACIENTES INIQUITATEM.

Vers. 2. 2. QUONIAM TANQUAM FŒNUM VELOCITER ARESCENT, ET QUEMADMODUM OLERA HERBARUM CITO DECIDENT.

Admonet Propheta, tanquam spiritualis medicus, fideles, ut si videant impios prospere agere, non provocentur ad eos imitandos, neque irascantur, aut indignantur adversus Deum, quasi injustum: quoniam prosperitas impiorum non diu durabit, imo velocissime transibit; et tunc apparebit iustitia et providentia Dei, quæ impios non sinit diu exultare et lætari. Verba tamen sunt obscuriora, propter constructionem verborum cum prepositionibus, quæ hebraismum, vel grecismum reddent: sed conabimur perspicuam sententiam reddere. « Noli emulari in malignantiis, » id est, noli provocari ad emulationem, sive, noli fieri emulus et rivalis malignorum. In hebreo est, אל התור, id est ne irascaris; vel, ut S. Hieronymus reddit, ne contendas cum malignantibus; sed idem est sensus. Loquitur enim non de contentione et pugna, quæ fit gladio, vel hasta; sed de ira et contentione emulationis, quomodo quidam certant in theatro carminibus canendis, alii in agone cursu equorum, vel curruum, et irascuntur nisi vincant. Itaque sensus est: ne contendas cum malignantibus in temporalibus bonis per fas et nefas acquirendis, neque irascaris, si minus bene emulatio ista succedit. Quod sequitur: « Neque zelaveris facientes iniquitatem, » idem est ac si dictum fuisset: Neque indigneris successus zelo super operantibus omnis felicitatis, et ab eo expecta, ab illo spera, non ab aliis. « Spera, » inquit, in Domino. « Ipse enim, qui Dominus rerum omnium est, ipse solus res suas vere date potest; sed ut spes firma sit, et non confundaris, fac bonitatem, » bene operando, juxta Dei mandata: quis enim facile sperare audeat in eo quem scit inimicum sibi esse? Et tunc demum securus « inhabitat terram: » quis enim te expellet, si amicus ejus fueris, cujus est terra, et plenitudo ejus; quin etiam « pascaris in divitiis ejus » terra enim ad te alendum abunde profert fructus suos. S. Hieronymus ex hebreo legit fide, pro divitiis. Et vere in textu hebraico אכורה emunah, quod fidem, aut veritatem significat. Sed Septuaginta Interpretes non videntur in suo textu habuisse emunah, sed הכונה hamonah, quæ vox divitiis significat, et patet ex hoc eodem Psalmo vers. 16, ubi legitur: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas. » Quam-

inquit idem David Psalm. cxi, ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. » Inde fit ut fœnum et olera continuo arescant et putrescant, ut palmae et cedri diutissime perseverent. Nequa dixit Propheta prosperitatem impiorum cito perituram, sed ipsos impios citissime perituros: ipsi autem pereuntibus, dubium non est quin omnis eorum gloria et prosperitas pereat. Et quamvis nonnunc impii multos annos vivant, et prospere illis omnia succedant, tamen multitudo illa annorum nihil omnino est, si ad diuturnitatem iustorum et felicitatis ipsorum comparetur. Nam « iusti in perpetuum vivent, » Sap. v; et: « In memoria æterna erit justus, » Psalm. cxi; et nihil est diuturnum quod habet finem. Vide Sap. v, si vis ad vivum depictam videre velocitatem et brevitetem rerum omnium temporalium. « Transierunt, inquit, omnia tanquam umbra, et tanquam nuntius præcurrens, et tanquam navis, quæ pertransit fluctantem aquam, quæ cum præterierit, non est vestigium invente; aut avis, quæ transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans leventum; aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer in se continuo reclusus est, ut ignoretur transitus illius: sic et nos nati continuo desinimus esse, » etc.

3. *Beth.* SPERA IN DOMINO, ET FAC BONITATEM, VERS. 3. ET INHABITA TERRAM, ET PASCERIS IN DIVITIIS EJUS.

4. DELECTARE IN DOMINO, ET DABIT TIBI FETIONES CORDIS TUI.

Abserruinoso malo David in primo aphorismo; nunc in secundo incitat ad bonum, quasi dicit: Si vis beatus et felix esse, intellige quis sit auctor omnis felicitatis, et ab eo expecta, ab illo spera, non ab aliis. « Spera, » inquit, in Domino. « Ipse enim, qui Dominus rerum omnium est, ipse solus res suas vere date potest; sed ut spes firma sit, et non confundaris, fac bonitatem, » bene operando, juxta Dei mandata: quis enim facile sperare audeat in eo quem scit inimicum sibi esse? Et tunc demum securus « inhabitat terram: » quis enim te expellet, si amicus ejus fueris, cujus est terra, et plenitudo ejus; quin etiam « pascaris in divitiis ejus » terra enim ad te alendum abunde profert fructus suos. S. Hieronymus ex hebreo legit fide, pro divitiis. Et vere in textu hebraico אכורה emunah, quod fidem, aut veritatem significat. Sed Septuaginta Interpretes non videntur in suo textu habuisse emunah, sed הכונה hamonah, quæ vox divitiis significat, et patet ex hoc eodem Psalmo vers. 16, ubi legitur: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas. » Quam-

Nihil est diuturnum, quod habet finem.

Justi enim avaritia non dirigitur in bonum, sed in malum.

Vers. 5.

5. *Ghimel.* REVELA DOMINO VIAM TUAM, ET SPERA IN EO, ET IPSE FACIET.

6. ET EDUCET QUASI LUMEN JUSTITIAM TUAM, ET JUDICIUM TUUM TANQUAM MERIDIEM.

Propinavit Propheta, ut bonus medicus, pharmacum contra morbum interiore famis, sitis et

vis etiam legamus, pascaris fide, aut veritate, erit sensus: Pascaris in terra fide, id est, fideliter et vere, quod est fere idem cum pascaris in divitiis ejus. Ille enim fideliter et vere pascitur in terra, cui non deest abundantia fructuum terræ, quæ sunt ejus divitiis. Sed ut quis bene operetur, et sit amicus Dei, ita ut in illo secure confidat, necessaria est charitas; ideo dicit: « Delectare in Domino, » id est, ama Deum ex corde, et ille sit delicias tuas; et tunc securus eris, quia « dabit tibi petitiones cordis tui, » id est, quidquid cor tuum desiderabit. At, inquires, multos novimus, qui sperabant in Deo, et faciebant bonitatem, et delectabantur in Domino, et tamen non sinebantur habitare terram, nec pascabantur in divitiis ejus, nec dabat illis Deus petitiones cordis eorum. Nam, ut omittam multitudinem prope infinitam fidelium, quos videmus quotidie in summa egestate vitam degere, certe B. Paulus sperabat in Domino, et faciebat bonitatem, et tamen, ut ipse testatur I Corinth. iv, « ut purgamentum mundi, et peripemea ejiciebatur, » et esuriebat, et sitiabat, et nudus erat. Et cum delectaretur in Domino, non dabat ei Dominus petitiones cordis sui, cum ter rogarerit, « ut auferretur ab eo stimulus carnis, » non impetraverit, II Cor. xii. Respondeo maximam partem illorum, qui in summa egestate versantur, non sperare in Domino sicut oportet, nec observare mandata ejus, ut ipse jubet; multo etiam minus delectari in Domino: nam præter promissiones hujus Psalmi, Christus ipse Matth. vi, apertissime dicit: « Respiciite volatilia cæli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Deus pascit illa: nonne vos magis pluris estis illis? » et infra: « Queritis primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. » Itaque dubium esse non potest, Deum provisorum suis omnia necessaria, si serio illi confidant in Deo, et mandata ejus observent. Quod si aliquando id non fiat, ut dicebatur de Apostolo, ratio est, quia Deus dat illis aliquid melius, et quo illi magis contenti sunt, id est, meritum ingens patientiæ. Idem enim B. Paulus, qui scripsit suam egestatem aliasque tribulationes, scripsit etiam: « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, » II Cor. vii. Et si non dedit ei Dominus petitionem cordis sui, ut auferret stimulum carnis; dedit ei gratiam abundantem, per quam stimulus ille converteretur in instrumentum triumphi. Itaque non dedit rem parvam, ut daret rem magnam, quam sciebat esse veram petitionem cordis ipsius.

similium malorum: nunc proponit aliud contra morbum exteriorem persecutionum et calumniarum. Quando enim ista nobis eveniunt, non prohibemur nos defendere, et calumnias propulsare, sed præcipuum remedium esse debet oratio ad Deum, et fiducia in Deo: quod observavit Susanna, quæ condemnata ad mortem per calumniam, flens suscepit ad cælum, inquit Scriptura Daniel. xii: « Erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino. » « Revela, inquit David, Domino viam tuam, et spera in eo, » id est, aperi in oratione coram Deo opera tua, et confide in Domino, committens illi causam tuam; et ipse faciet, » nimirum judicium et justitiam. Ipse inveniet rationem, qua detegatur falsitas testium, qui adversus te dixerunt testimonium, et qua innocentia tua manifesta fiat. Id quod clarius habetur in sequenti versiculo: « Et educet quasi lumen justitiam tuam, » id est, Deus admirabili providentia sua faciet, ut justitia tua, id est, justitia, quod erat quasi in tenebris sepultum propter calumnias persecutorum, emergat et clarissime conspiciatur, quo modo lumen cernitur, cum candela accenditur, vel cum profertur ex clausa et obscura laterna. Et repetens idem alius verbis, addit: « Et judicium tuum tanquam meridiem, » id est, producet in apertum, et clarum idem jus tuum, ut luceat, et conspiciatur ab omnibus, ut conspiciatur sol meridiano. Quod quidem in Susanna judicio manifeste apparuit. Nam sicut initio justitia et innocentia Susannæ in tenebris erat, quando a duobus testibus, contestibus, et omni exceptione majoribus convicta erat: ita paulo post, providentia Dei excitante spiritum Danielis, et per eum demonstrata falsitate testium ex ore proprio ipsorum, tam clare apparuit innocentia Susannæ, et iniquitates testium, ut continuo et ipsa liberata fuerit, et illi damnati a populo mala morte perierint. Quod attinet ad verba, illud, revela, S. Hieronymus et Judeorum magistri ex hebreo vertunt vobis, sive revolve, ut sensus sit: Rejice in Deum causam tuam, juxta illud Psalm. lvi: « Lacta cogitatum in Dominum. » Sed revela, quod nos habemus ex versione Septuaginta Interpretum, non repugnat hebraicæ voci גל, quod significat revolve; nam et revolvitur quod in alium rejicitur, et revolvitur etiam quod aperitur et explicatur, ut cernatur: quod coincidit cum revela, sive aperi. Utraque expositio vera est, sed nos latinam editionem et commentarios græcorum et latinorum Patrum sequi debemus, qui revela, non rejice, exposuerunt. Porro cum revelare aliquid jubemur Deo, non ideo jubemur, quia Deus aliquid nesciat, sed quia vult orari a nobis, et per orationem explicari, quæ volumus, ut nos ipsi intelligamus, qua de causa divino auxilio egeamus. De vocibus, justitia et judicium notum est, illa varie in variis locis accipi. Sed hoc loco justitiam certum est accipi pro jure; judicium autem vel accipiendum est etiam

Susanna causam tuam, sive revolve, ut sensus sit: Rejice in Deum causam tuam, juxta illud Psalm. lvi: « Lacta cogitatum in Dominum. » Sed revela, quod nos habemus ex versione Septuaginta Interpretum, non repugnat hebraicæ voci גל, quod significat revolve; nam et revolvitur quod in alium rejicitur, et revolvitur etiam quod aperitur et explicatur, ut cernatur: quod coincidit cum revela, sive aperi. Utraque expositio vera est, sed nos latinam editionem et commentarios græcorum et latinorum Patrum sequi debemus, qui revela, non rejice, exposuerunt. Porro cum revelare aliquid jubemur Deo, non ideo jubemur, quia Deus aliquid nesciat, sed quia vult orari a nobis, et per orationem explicari, quæ volumus, ut nos ipsi intelligamus, qua de causa divino auxilio egeamus. De vocibus, justitia et judicium notum est, illa varie in variis locis accipi. Sed hoc loco justitiam certum est accipi pro jure; judicium autem vel accipiendum est etiam

pro jure, cum eadem res agatur; vel pro justa sententia, quæ juri debetur; judicium enim actus justitiæ est.

Daleth. SUBDITUS ESTO DOMINO, ET ORA EUM.

Vers. 7. 7. NOLI ÆMULARI IN EO, QUI PROSPERATUR IN VIA SUA, IN HOMINE FACIENTE INJUSTITIAS.

Verba illa, *subditus esto Domino, et ora eum*, in editione græca et latina pertinent ad versiculum superiorem; in hebræo vero codice sunt initium versiculi, ut manifeste apparet ex littera quarta alphabeti, quæ hic habetur. Nos ut ostenderemus Psalmum esse alphabeticum, posuimus ea verba sub littera *daleth*, et tamen non adjunximus illi numerum versiculi septimi, ne mutarem distinctionem versiculorum, quam in editione latina habemus, et juxta quam distinctionem Psalmi canuntur in Ecclesia. Sensus hujus sententiæ, quæ quartus aphorismus spiritualis numerari potest, hic est: Vide ut sis semper Deo ad nutum obediens, et ora eum assidue, ne forte si videris hominem felicem in sæculo, et simul injustum, ejus felicitas tentet te, et inducat ad injustitiam.

Verè enim magna tentatio est felicitas iniquorum; sed facile superatur, cum quis habet seum semper ante oculos cordis, et illi per obedientiam et orationem adheret. Nam qui Deo ita adhæret, respicit quasi ex alto felicitatem iniquorum, et videns eam modicam et fugacem, facile contentit ac despicit. Ait igitur: «Subditus esto Domino, et ora eum,» id est, exhibe Deo puram ac simplicem obedientiam, et cum illo per orationem frequenter versare et colloquere. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *tace Domino, et expecta eum*; sed idem est sensus, quem Septuaginta Interpretes pluribus verbis explicare voluerunt. Illud igitur, *tace Domino*, quod est in hebræo, significat: non murmures contra Deum, etiamsi nescias, cur ille aliquid jubeat, vel faciat, sed, ut subditum decet, silens obediens in omnibus. Illud autem, *expecta eum*, significat: pete in oratione, et patienter expecta. Dabit enim Dominus, quod petis, sed quando opportunum judicabit. «Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias,» id est, noli fieri æmulus, et quasi rivalis hominis, qui in via sua, id est, in actionibus suis prosperatur; hominis, inquam, injusti et iniqui, qui malefaciendo prosperatur. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *qui facit quæ cogitat*, pro eo quod nos ex græco habemus, *faciente injustitias*. Sed vox *מַחְשְׁבוֹת* *mezimmoth*, quamvis descendat a verbo *חָשַׁב* *zama*, quod est *cogitare*, tamen significat etiam *scelera*, ut idem S. Hieronymus eandem vocem interpretatur in *Psalm. xxv*, vers. 12, et *Jerem. xi*, vers. 15.

Vers. 8. 8. *Hæ.* DESINE AB IRA, ET DERELINQUE FUREM, NOLI ÆMULARI, UT MALIGNERIS.

Vers. 9. 9. QUONIAM QUI MALIGNANTUR EXTERMINABUN-

TUR, SUSTINENTES AUTEM DOMINUM, IPSI HÆREDITABUNT TERRAM.

Hæc sententia est quasi repetitio et declaratio primæ sententiæ; in toto enim Psalmo res eadem sæpe repetitur et inculcatur, ut illustris fiat, et memoriæ magis inhæreat. In primo versu dixerat: «Non zelaveris facientes iniquitatem;» id ipsum nunc dicit clarius, cum ait: «Desine ab ira; et derelinque furem,» id est, cum videris impium in terra florere, non irascaris, neque incipias furere, et dicere: Quare iste iniquus prospereat, ubi est justitia Dei? ubi providentia illius? Item in primo versu dixerat: «Noli, æmulari, ut maligneris,» id est, noli æmulando maligno fieri socius malignantium; qui imitari opera injusta eorum quorum felicitati invidet, et addit: «Quoniam qui malignantur, exterminabuntur,» ut declarat quod antea dixerat: «Quoniam tanquam fenem velociter crescent,» adjungit postea: «Sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram,» ut repetat et declarat quod ibi dixerat: «Spera in Domino, et inhabita terram.» Sustinent enim Dominum, qui patienter expectant promissiones ejus, et securi expectant; quoniam fidelis et potens est Dominus, qui promittit. Et idem sine ullo dubio, qui malignantur, etiamsi ad tempus florere videantur, non diu florent, sed exterminabuntur de terra, et in gehennam ad æternam infelicitatem detrudentur: qui autem abstinent se ab iniquitate, et a Domino mercedem suam sperant, «ipsi hereditabunt terram,» id est, ipsi stabili possessione terram obtinebunt, quasi propriam hereditatem que ab eis nunquam auferetur. Verè enim homines pii cum migrant ad Deum, non amittunt possessionem terræ, sed acquirunt eam et terram, cum dicatur de eis: «Super omnia bona sua constituit eos,» *Matth. xxiv*.

Vers. 10. 10. *Vau.* ET ADHUC PUSILLUM, ET NON ERIT PECCATOR, ET QUÆRES LOCUM EJUS, ET NON INVENIES.

Vers. 11. 11. MANSUETI AUTEM HÆREDITABUNT TERRAM, ET DELECTABUNTUR IN MULTITUDINE PACIS.

Quia dixerat: «Malignantes exterminabuntur,» addit hoc brevi futurum. «Et adhuc, pusillum» temporis pertansibit, et «peccator,» qui videbatur felix, non apparebit in terra; «et quæres locum ejus inter homines, et non invenies,» quia videlicet perit omnino, et quasi arbor infructuosa radicibus evulsus est. «Mansueti autem,» id est, illi qui non indignantur, nec irascuntur Deo, cum vident impios prosperari, sed patienter ferunt, et tolerant illi quod Deo placet, «hæreditabunt terram,» non solum hanc ubi peregrinantur, sed etiam illam viventium que sola proprie terra est, id est, firma et stabilis; unde et Dominus ait *Matth. v*: «Beati mites, quo-

niam ipsi possidebunt terram;» et quia terra illa dicitur Jerusalem, id est, visio pacis, cum omnes inimici longissime ab illa absint, ideo «delectabuntur in multitudine pacis,» id est, fruuntur pace multa, quia pax illa erit cum multitudine magna incolarum terram illam, et durabit multo tempore, vel potius æterno tempore, et sic delectationem habebunt, quam pax adferre secum solet.

Vers. 12. 12. *Zain.* OBSERVABIT PECCATOR JUSTUM, ET STRIDEBIT SUPER EUM DENTIBUS SUIS.

Vers. 13. 13. DOMINUS AUTEM IRIDEBIT EUM: QUONIAM PROSPICIT, QUOD VENIET DIES EJUS.

Monet S. Propheta justum, ut non multum formidet insidias iniquorum, quia Deus vigilat ad custodiam ejus. «Observabit, inquit, peccator justum,» id est, attente respiciet peccator omnes actiones justi, ut inveniatur aditum ad eum perendum. «Et stridebit super eum dentibus suis,» id est, instat famelicis canis desiderabit interitum ejus, ac præ iracundia et indignatione dentibus frendebit. «Dominus autem iridebit eum,» id est, Dominus, qui omnia prospicit, et in cujus manu sunt omnia, illa ut non cadat folium in terram, nisi ipso jubente, vel permittente, «iridebit eum. Quoniam prospicit quod veniet dies ejus,» id est, iridebit eum, quoniam videt instare diem interitus ejus, et illum ante rapiendum, quam justo nocere poterit. Nam etiamsi forte Deus permittat justum a peccatore occidi, tamen prius peccator animam suam occidit, quam justus corpus occidat; et quoniam mors justis pretiosa est in conspectu Domini, et lucrum est, non detrimentum, mors autem peccatorum pessima, et ad mortem sempiternam peccatorem detrudit, ideo semper ante rapitur peccator, quam justo nocere poterit. Proinde iridendus merito est, quia dum alterius interitum procurat, imminente interitum suum non videt.

Vers. 14. 14. *Chet.* GLADIUS EVAGINAVERUNT PECCATORES, INTENDERUNT ARCUM SUUM.

Vers. 15. 15. UT DEJCIANT PAUPEREM ET INOPEM, UT TRUCIDENT RECTOS CORDE.

Vers. 16. 16. GLADIUS EORUM INTRET IN CORDA IPSORUM, ET ARCUS EORUM CONFRINGATUR.

Declarat hic Propheta, quod obscurius dixerat in superioribus versiculis litteræ *zain*. Quod enim ibi dixit, *observat peccator justum*, hic declarat, dicens: «Gladius evaginaverunt peccatores, intenderunt arcum suum,» id est, stant peccatores armati districtis gladiis, et arcibus extensis, observantes quando sit tempus occidendi justum, ut videlicet tunc dejiciant arcu, et trucident gladio justum, qui pauper et inops est, et rectus corde. Sed Deus, qui prospicit omnia ex alto, facit ut gladius convertatur in corda ipsorum, et arcus eorum conteratur, et ipsis solis noceat, et

sic iridebit eos. Observandum hoc loco est, quod hic dicitur de gladio et arcu, posse intelligi tum de arcu, et gladio ferreo, tum de gladio, et arcu lingua. Sepso enim peccatores occidunt justos, vel certe conantur occidere calumnias et falsis testimoniis, sæpe etiam vero gladio et arcu. Item notandum est verbum illud, *ut dejiciant*, recte sic positum esse in editione Sixti V Pontificis, cum antea haberetur in codicibus vulgatis, *ut decipiant*: nam, cum in hebraico et græco codice habeatur להפיל *lehappil*, *dejiciant*, et sic legerint veteres Patres, et hoc requirat conjunctio cum arcu et gladio, et denique non deessent codices antiqui latini manuscripti qui haberent, *ut dejiciant*, facile judicari potuit, errore librario, ob litterarum similitudinem, irrepresso *deciant*, pro *dejiciant*. Rursum considerandum est justum hoc loco dici *rectum corde*, vel, ut est in hebræo, ישרי דרך, *rectum via*, quia justus cor habet conforme legi Dei, quæ est rectissima; et quia eadem lex est via recta, per quam ambulare debemus, dum operamur; ideo rectus corde dicitur etiam rectus via, quia nunquam aberrat a recta via, quæ est lex Domini. Præterea notandum hoc loco, justum dici pauperem et inopem, vel quia omnes justi sunt pauperes spiritu; et licet interdum divitiis abundent, intelligunt eas divitias non esse proprie suas, cum de eis rationem redditi sint Deo; vel certe non loquitur David de omnibus justis, sed solum de pauperibus et abjectis, qui a potentibus opprimuntur. Porro inter *pauperem* et *inopem* hoc interest quoad voces hebraicas, quod כני, pro qua habemus *pauperem*, significat *humilem, afflictum, mitem*; אביון, pro qua voce habemus *inopem*, significat proprie *egenum*, quia omnia desiderat, qui omnibus caret. Denique illa imprecatio, *gladius eorum intret in corda ipsorum*, est predictio potius, quam imprecatio. Tunc autem gladius peccatoris, extensus adversus justum, intrat in corda peccatoris, quando peccator, dum nocere intendit justo, sibi ipse magis noceat: dum enim forte spoliat justum pallio, se ipse spoliat fide et charitate; et dum justum privat vita carnis, se ipse privat gratia Dei, quæ est vita anime; et dum justum calumniis suis trudit in carcerem, se ipse præcipit in gehennam.

Vers. 17. 17. *Teth.* MELIUS EST MODICUM JUSTO SUPER DIVITIIS PECCATORUM MULTAS.

Vers. 18. 18. QUONIAM BRACHIA PECCATORUM CONTERENTUR, CONFIRMAT AUTEM JUSTO DOMINUS.

Ne justus pauperes iniquis divitiis videantur, et dimissa justitia ad perpetranda iniquitatem accedant, munit eos David hic duobus versiculis: «Melius, inquit, est modicum justo super divitiis peccatorum multas,» id est, plus prodest justo modica substantia, quam peccatorum ingentes divitiæ: proinde felicior est justus tenuis, quam peccator locuples; et ideo magis expetenda est jus-

Magna tentatio est iniquorum felicitas.

Peccator, dum nocere vult justo, sibi ipse magis noceat.

titia cum parvis opibus, quam multe copie cum iustitia. Ratio est, quia iustus dirigitur a Deo, ut sciat uti divitiis; non est avarus, non est prodigus, ac propterea non eget, neque gravatur esse alieno, neque retinet otiosas opes, unde vel in superbiam erigatur, vel ad luxuriam provocetur. Peccator autem superbus et prodigus est, nec se uti divitiis; inde semper eget, semperque debet, nec diu statum suum conservare potest. Atque hoc est quod sequitur: « Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem justos Dominus; » id est, potentia et fortitudo peccatoris facile deficient, quia nititur brachio carnis, nec divitiæ illum juvare poterunt. Iusti autem fortitudo et potentia non potest deficere, quia nititur brachio Dei; Deus etiam, qui amicus iustorum est, illum confirmat, vel, ut clarius rem explicat vox hebraica כִּינֵי, sustentat. Denique peccator non obstantibus maximis suis divitiis, non effugiet æternum interitum, quia cum morietur nihil secum asportabit, neque descendet cum eo gloria ejus. Iustus autem, qui non in divitiis terrenis, sed in Deo confidit, in sempiternum vivet.

Vers. 19. **19. IUD. NOVIT DOMINUS DIES IMMACULATORUM, ET HEREDITAS EORUM IN ÆTERNUM ERIT.**

Vers. 20. **20. NON CONFUNDENTUR IN TEMPORE MALO, ET IN DIEBUS FAMIS SATURABUNTUR.**

Confirmat Propheta quod paulo ante dixit de felicitate iustorum, etiamsi modicas opes habeant: « Novit, inquit, Dominus dies immaculatorum, » id est, approbat Dominus vitam iustorum, eisque favet, et benedicit, et ideo dies eorum disturni erunt, et hereditas eorum cum ipsis ditissime conservabitur. « Non confundentur in tempore malo, » id est, tempore sterilitatis et penurie non confundentur, quia non cogentur erubescere mendicando panem; « et in diebus famis saturabuntur, » id est, non solum non erubescunt mendicando tempore communis famis, sed etiam habebunt ex suis copiis, unde comedant ad satietatem. Sed hæc interdum implentur in hoc seculo, semper autem implebuntur in futuro. Ventura enim est post hæc vitam incredibilis quedam sterilitas, quando nemo poterit serere, vel metere, et dives in inferno guttam aque desiderabit, nec obtinebit. Tunc igitur immaculati, qui nihil dimiserunt in terra, sed in celum omnia transtulerunt, invenient æternam hereditatem, neque confundentur mendicando cum stultis virginibus: « Date nobis de oleo vestro, » Matth. xxv; satiabantur, cum apparuerit gloria Domini.

Caph. QUIA PECCATORES FERIBUNT.

Vers. 21. **21. INIMICI VERO DOMINI NOX UT HONORIFICATI FUERINT, ET EXALTATI, DEFICIENTES QUEMADMODUM FUMUS DEFICIENT.**

Tres primæ dictiones pertinent ad versiculum

superiorem in editione græca et latina; sed volumus eas hoc loco ponere, ut appareat artificium Prophetæ, qui per litteras alphabeti Psalmum digessit. Nam in illa particula, quæ, posuit litteram caph, quæ in alphabeto sequitur; et inde incipit in hebræo novus versus. Ergo illa verba: « Quia peccatores peribunt, » reddant rationem, cur immaculati pacifice possidebunt hereditatem in terra, et in tempore famis saturabuntur. Id enim fiet, quia « peccatores, » qui eos perturbare, eisque bona sua diripere solebant, « peribunt. » Quod autem sequitur: « Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint, et exaltati, deficientes, quemadmodum fumus deficient, » respondet duobus versiculis superioribus, ut hic sit sensus: Immaculati homines, tanquam amici Dei habebunt æternam hereditatem, et in tempore malo non confundentur; « inimici vero Domini, » quales sunt omnes peccatores, e contrario habebunt brevissimam felicitatem; statim enim atque exaltati ceperint, evanescent instar fumi, qui dum exallatur consistunt, neque vestigium ullum post se relinquit. Illud verbum, exaltati, a S. Hieronymo legitur, sicut monoceros; ab aliis, agni, quæ sunt res diversissimæ. In hebræo nunc habetur כָּרִים carim, quod proprie agnos significat, et ad sententiam hujus loci nihil facit. S. Hieronymus videtur legisse carem, et ideo verit, sicut monoceros; nam monoceros in libro Num. cap. xxxiii et xxiv, dicitur כָּרִים carem, et tunc sensus est, quod inimici Domini cum honorificati, et gloriantes fuerint sicut monoceros, tanquam fumus consumuntur. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt כָּרִים carim, neque carem, sed carum, et ideo recte verterunt, cum exaltati fuerint, quæ lectio optima est, eamque noster Interpres etiam secutus est, et tota frequenter Ecclesia.

Vers. 22. **22. LAMED. MUTABITUR PECCATOR, ET NON SOLVET; JUSTUS AUTEM MISERETUR, ET TRIBUET.**

Vers. 23. **23. QUIA BENEDICENTES EI HEREDITABUNT TERRAM, MALEDICENTES AUTEM EI DISPERSIBUNT.**

Confirmat quod supra dixerat: « Melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas. » Nam sapissime accidit in peccator, quamvis ditissimus, multo accipiat pecuniam, et tamen non restituit; quia volunt peccatores supra censuram laute vivere, vel superbe vestiri, aut habitare: inde semper laborant ere alieno gravati; iustus autem, qui, ut supra diximus, se uti divitiis, etiamsi modicum habeat, tamen ex modico alo habet, unde miseretur pauperum, et retribuat sine spe recuperandi. « Quia benedictes ei, » Deo videlicet, ut Augustinus exponit, « hereditabunt terram, » et sic semper habebunt unde tribuant; « maledictes autem ei, » tanquam blasphemi et ingrati, « disperibunt, » ut etiamsi velint tribuere, non possunt. S. Hieronymus legit passive, quia benedicti ab eo, nimirum a Deo, hære-

dantur terram, maledicti ab eo disperibunt. Et quidem verba hebraica, modica facta mutatione punctorum, tam active quam passive exponi possunt, et una sententia aliam infert. Qui enim Deum in omnibus rebus benedicit, ab eo quoque benedicentur; et qui Deo maledicunt, maledictionem ipsius consequentur.

Vers. 24. **24. MEM. APUD DOMINUM GRESSUS HOMINIS DIRIGENTUR, ET VIAM EJUS VOLET.**

Vers. 25. **25. CUM CECIDERIT NON COLLIDETUR, QUIA DOMINUS SUPPONIT MANUM SUAM.**

Incipit hoc loco Propheta exponere singularem Dei providentiam erga justos, ut tanto magis eos confirmet, ne forte prosperitas impiorum eos alliciat ad peccandum. Dicit igitur vitam iustorum a Domino dirigi et custodiri. « Apud Dominum, inquit, gressus hominis » justi, id est, ille dirigit actiones et opera justii, qui justum fecit. « Et viam ejus volet, » id est, hinc fiet, ut justus viam Domini velit, diligat, libenter sequatur: vel, Deus volet viam justii, id est, approbabit actiones et opera ejus. Prior explicatio S. Augustini, posterior Euthymii est. Illud, apud Dominum, in textu originali est כִּינֵי, a Domino, et sic legitur S. Augustinus et græci interpretes; sed verba nostræ editionis, ut non dissentiant a textu originali, sic explicanda sunt: « Apud Dominum, » id est, in secreto consilio Domini « dirigentur. » Sequitur: « Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. » Potest hoc referri ad miseras corporales, et etiam ad miseras animæ. Nam si justus ceciderit in aliquam afflictionem et tribulationem, quæ sunt quasi fovee, vel saxa, vel lutum in via vite hujus, « non collidetur, » id est, non omnino succumbet, aut opprimetur, « quia Dominus supponit manum suam, » ne lædatur, vel, ut est in hebræo, quia Deus sustentat eum manu sua, id est, auxilio et providentia sua. Et si forte ceciderit in tentationem peccati, non collidetur, id est, non perveniet ad consensum culpæ lethalis, nec amittet patientiam, aut fidem, aut aliam virtutem, quia Dominus auxilio gratiæ suæ sustentabit eum.

Vers. 26. **26. NIM. JUNIOR FUI, ET ENIM SEMI, ET NON VIDI JUSTUM DERELICTUM, NEC SEMEN EJUS QUÆRENS PANEM.**

Vers. 27. **27. TOTA DIE MISERETUR ET COMMODAT, ET SEMEN ILLIUS IN BENEDICIONE ERIT.**

Probat ab experientia sua, quod supra dixerat, justos in tempore malo non confundendos, et in diebus famis saturandos. « Junior fui, » inquit, vel, ut expressius habetur in hebræo כִּינֵי, puer fui, et postea senui, et in tam longo tempore « nunquam vidi justum derelictum a Deo, » ita ut inopia premeretur; nec vidi semen ejus, id est filios ejus, quærentes et medicantes panem. Sed contra potius vidi, quod justus « tota

die miseretur et commodat, » id est, omnino tempore ita abundat, ut vel ex misericordia donet, vel certe multo, aut commodato det proximis de facultatibus suis. Quare « semen illius, » id est, filii ejus non solum non mendicabunt panem, sed « in benedictione erunt, » id est, benedicti a Deo copiis abundabunt, vel ab omnibus benedicentur, tanquam filii optimorum parentum. Observa circa verba, illud etenim in hebræo esse קָנָה, quod significat etiam, ut sensus sit, puer fui, et etiam senui. In græco quidem habetur val 722, etenim; sed accipi potest pro etiam. Observa præterea non repugnare hæc sententiam veritati, etiam si videamus in Ecclesia multos fideles mendicantes panem. Nam mendicantes religiosi sponte mendicant amore paupertatis, non necessitate inopie, neque derelicti dei possunt, cum Deus eos mirabili providentia sua aliat et sustentet. Cæteri mendicantes, ut plurimum non sunt filii eorum, qui consueverint misereri aliorum, et donare: ad hos enim propria hæc promissio pertinet. Sepe etiam neque justii sunt ipsi, neque filii iustorum. Denique, ut supra diximus, si qui vere justii, et sperantes in Domino derelicti videntur, et quærentes micas panis, ut Lazarus de Evangelio Luc. xvi, i melius aliquid a Domino acceperunt, quam sit copia rerum temporalium: neque mutarent meritum patientiæ cum omni temporalis felicitate.

Vers. 28. **28. SAMECH. DECLINA A MALO, ET FAC BONUM, ET INHABITA IN SECULUM SEculi.**

Vers. 29. **29. QUIA DOMINUS AMAT JUDICIUM, ET NON DERELINQUET SANCTOS SUOS: IN ÆTERNUM CONSERVABUNTUR.**

Ex iis quæ dixit paulo ante, se fuisse expertum a pueritia usque ad senectutem, concludit per modum adhortantis, ac dicit: « Declina a malo, et fac bonum, » quæ sunt duo prima præcepta justitiæ; « et inhabita in seculo seculi, » id est, vide ut justus sis, et securus inhabitis terram usque in sempiternum. Et reddit rationem, cur justii terram perpetuo habitaturi sint. « Quoniam, inquit, Dominus amat iudicium, » id est, justos servos suos; ideo affirmo, quod « in æternum conservabuntur. » Hæc promissio pertinet quidem aliquo modo ad hanc vitam, in qua per varias successiones justii longo tempore terram inhabitare solent: sed absolute et proprie pertinet ad vitam futuram, quæ in terra viventium sempiterna erit.

Vers. 30. **30. AIN. INJUSTI PUNIENTUR, ET SEMEN IMPIORUM PERIBIT.**

Vers. 31. **31. JUSTI AUTEM HEREDITABUNT TERRAM, ET INHABITABUNT IN SECULO SEculi SUPER EAM.**

Hoc loco desunt in hebræo duæ primæ dictiones, videlicet, injusti punientur, quæ apertissime leguntur in textu græco: et hinc factum est ut

Mendicantes religiosi non repugnant huic sententiæ.

Vers. 29.

Vers. 30.

Vers. 31.

Car pau- Pres mltis habet quam dicitur